

«ΣΑΝΤΑ ΚΛΑΟΥΣ»

Το χρονικό της ταύτισης του ?Αγίου? των Χριστουγέννων με ένα... καρτούν!
Σύμβολο καταναλωτισμού ο αγαπημένος «άγιος» των παιδιών
Είναι δύσκολο να βρει κανείς πώς οι Έλληνες συνδύασαν τον Άγιο
Βασίλειο με τον «Σάντα Κλάους» (σ.σ.: σε εισαγωγικά γιατί
πρόκειται περί ανυπάρκτου αγίου που ονομάστηκε έτσι για να
φέρει τα δώρα στα παιδιά...), που είναι μια καθαρά αμερικανική
εφεύρεση, όπως η Κόκα Κόλα και τα Μακ Ντόναλντς.

Του Γιώργου Ν. Παπαθανασόπουλου

Αϊ-Βασίλης και «Σάντα Κλάους» δεν έχουν καμία σχέση, ούτε ημερολογιακά ούτε αγιολογικά ούτε ονομαστικά. Για να τον «βολέψουμε», κάναμε κι εμείς βαφτίσια, αφού το αμερικανικής προελεύσεως εφεύρημα το ονομάσαμε «Άγιο Βασίλειο» και το εορτάζουμε στη μνήμη του Αγίου Βασιλείου την Πρωτοχρονιά. Αυτό την ώρα που όλοι οι άλλοι λαοί ων θεωρούν «άγιο» των Χριστουγέννων και τον ονομάζουν εκτός από «Σάντα Κλάους» Άγιο Νικόλαο (Σάν Νίκλαας) ή «Άγιο των Χριστουγέννων». Ο Άγιος Βασίλειος λοιπόν δεν έχει καμία σχέση με τον «Σάντα Κλάους», όπως εφευρέθηκε από τους Αμερικανούς αλλά ούτε και ο Άγιος Νικόλαος έχει καμία σχέση, έστω κι αν του έδωσαν το όνομα. Και οι δυο άγιοι διακρίθηκαν τον 4ο μ.Χ. αιώνα για την ασκητικότητά τους, την αγιότητα του βίου τους και το λιπόσαρκο του σώματος τους. Ο Άγιος Νικόλαος συμμετέσχε στην Α' Οικουμενική Σύνοδο και όπως γράφουν οι ιστορικοί κατατρόπωσε τον Άρειο. Η αμερικανική εφεύρεση του «Σάντα Κλάους» έγινε το 19ο αιώνα και αποτελεί κοσμική εξέλιξη του Αγίου Νικολάου που εόρταζαν οι Προτεστάντες της Ευρώπης και μετέφεραν την εορτή του κατά τη μετανάστευση τους στην Αμερική. Από την εφεύρεση και μετά αποκτά όλο και μεγαλύτερη δημοτικότητα σε όλες τις χώρες και ίσως να αποτελεί την πρώτη περίπτωση παγκοσμιοποίησης αλά Αμερική. Είναι γνωστό ότι ευχές και κάρτες για τα Χριστούγεννα ανταλλάσσουν και οι αλλόθρησκοι, κυρίως οι Ιάπωνες, αλλά και πολλοί Μωαμεθανοί!... Πράγματι για πολλούς συγγραφείς, όπως ο Τζέιμς Μπαρνέτ, οι Ολλανδοί καλβινιστές κατά το 17ο αιώνα μεταναστεύοντας στην Αμερική έπαιρναν μαζί τους και την εικόνα του Αγίου Νικολάου (Σαν Νίκλαας ή Σάντα Κλάους επί το αμερικανικότερο), που ακόμη τότε πίστευαν... Στο τελευταίο μάλιστα τέταρτο του 18ου αιώνα έγινε περιέργως στην Αμερική ο Άγιος Νικόλαος ένα σύμβολο αντίθεσης προς την αγγλική αποικιοκρατία και τη βασιλεία. Και από τότε φθάνουμε στις άρχες του 1860, όταν ο διακεκριμένος κι ίσως πιο σημαντικός Αμερικανός σχεδιαστής καρτούν και γελοιογραφιών και ζωγράφος Τόμας Ναστ εφεύρε τον «Σάντα Κλάους», που να είναι η προσωποποίηση του αμερικανικού υλισμού, της αφθονίας της χαράς και της ευδαιμονίας. Να σημειώσουμε ότι ο εφευρέτης του χοντρούλη και

αγαθούλη γέροντα είναι ο ίδιος που σχεδίασε τα σήματα των αμερικανικών κομμάτων, δηλαδή του γαιδάρου για τους Δημοκρατικούς και του ελέφαντα για τους Ρεπουμπλικάνους. Επειδή οι περισσότεροι μετανάστες στην Αμερική προήρχοντο από τις βόρειες χώρες της Ευρώπης, ο Ναστ σκέφθηκε να τον βάλει να γεννιέται στο Βόρειο Πόλο. Από κει και πέρα άρχισε να δουλεύει η φαντασία και το επιχειρηματικό πνεύμα των Αμερικανών. Ο Λούις Πραγκ εισήγαγε στα 1875 τις κάρτες των εορτών των Χριστουγέννων και του Νέου Έτους βάζοντας σ' αυτές το χοντρούλη γέροντα με τις μπότες για τα χιόνια και την κόκκινη στολή και προσθέτοντας τη μαύρη ζώνη και το σκούφο και προπάντων το τεράστιο σακούλι του, με το οποίο μεταφέρει στα παιδιά τα δώρα, που είναι κυρίως παιχνίδια.

«Παγκοσμιοποίηση»

Από τότε η δημοτικότητα του «Σάντα Κλάους» μεγάλωνε συνέχεια στην Αμερική και επεξετάθη όχι μόνο στις χριστιανικές χώρες αλλά σε όλες τις χώρες του πλανήτη, όπως σήμερα η Κόκα Κόλα. Μάλιστα το 1930 η Κόκα Κόλα, που ήθελε να διευρύνει τις αγορές της διεisdύουσα περισσότερο στις νεότερες γενιές, ζήτησε από το διαφημιστή Χλάντον Σάμπομ να χρησιμοποιήσει τον «Σάντα Κλάους» ως διαφημιστικό όπλο. Τότε είναι που δημιουργήθηκαν τα χρώματα κόκκινο και λευκό της εταιρίας, που είναι τα κύρια χρώματα τις ενδυμασίας του «Σάντα Κλάους».

Τώρα όλα τα παιδιά του πολιτισμένου κόσμου περιμένουν το δώρο από τον «Σάντα Κλάους» (σ.σ.: και στη χώρα μας από την ελληνική έκδοση του που είναι ο Άγιος Βασίλειος). Επίσης η οικογένεια, όπου παραμένει παραδοσιακή, συγκεντρώνεται κυρίως την ημέρα των Χριστουγέννων αλλά και της Πρωτοχρονιάς και ανταλλάσσουν δώρα και γενικά είναι ημέρα χαράς για το κάθε σπίτι.

Και για να γυρίσουμε στον Τόμας Ναστ, όλα τα πορτρέτα που είχε δημιουργήσει του «Σάντα Κλάους» τα συγκέντρωσε σ' έναν τόμο που τον ονόμασε «Σχέδια των Χριστουγέννων για την ανθρώπινη φυλή». Μάλιστα ο τόμος αυτός γνώρισε μεγάλη εκδοτική επιτυχία και στον πρόλογο του ο εφευρέτης με όχι κρυπτόμενη υπερηφάνεια έγραψε «Ο Άγιος Νικόλαος, ο Άγιος Προστάτης της Ρωσίας (σ.σ.: λόγω ίσως του ονόματος του τότε Τσάρου), των ναυτικών, των μαθητών και των παιδιών έχει επιτελέσει χιλιάδες θαύματα, αλλά κανένα από αυτά δεν ήταν τόσο θαυμαστό όσο αυτό το σκίτσο που τον κάνει να επιβιώσει για πολλά ακόμη χρόνια ως ο πιο αγαπητός άγιος στα παιδιά και από τους πιο δημοφιλείς αγίους».

Αντιδράσεις

Στη Γαλλία ο «Σάντα Κλάους» εισέρχεται (ή εισβάλλει;) αμέσως μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και με όχι μικρή αντίδραση εκ μέρους της Καθολικής Εκκλησίας, η οποία ήθελε να μείνει η γαλλική κοινωνία προσδεδεμένη στον Πατέρα των Χριστουγέννων (Περ Νοέλ). Όμως οι συντηρητικοί καθολικοί δεν μπόρεσαν να επιτύχουν τίποτε.

Ο «Σάντα Κλάους» κέρδισε ης καρδιές των Γάλλων, όπως εξάλλου και όλου του κόσμου. Ίσως γιατί κανείς δεν ξέρει ότι είναι εφεύρημα και δεν εκφράζει τις αρχές και δεν ανταποκρίνεται στη μνήμη του Αγίου Νικολάου, ή, για μας, του Αϊ-Βασίλη, αλλά ότι εκφράζει κάτι διαφορετικό, μία ανάμιξη αγάπης και κατανάλωσης... Σημειώνεται ότι στην Ολλανδία κανένας πλέον δεν εορτάζει τον Άγιο Νικόλαο στις 6 Δεκεμβρίου και όλοι εορτάζουν τον «Σάντα Κλάους» του Ναστ σας 25 Δεκεμβρίου... Το 1993 δημιουργήθηκε μία ομάδα Ολλανδών με σκοπό και φιλοδοξία να διασώσει τη μνήμη του Αγίου Νικολάου και να ενημέρωσει τους Ολλανδούς ότι ο «Σάντα Κλάους» δεν έχει καμία σχέση με τον παραδοσιακό άγιο τους. Εις μάτην. Σε δημοσκόπηση του 2001 στην Ολλανδία το 71% των πολιτών πιστεύει ότι ο «Σάντα Κλάους» ταυτίζεται με τον παραδοσιακό Άγιο Νικόλαο και μόνο το 12% τους διαφοροποιεί θεωρώντας τον άγιο «πιο σοφό» αυτού που ο Ναστ εφεύρε...

Αλλά πάντως φαίνεται ότι ο Άγιος Νικόλαος έχει ακόμη τη δημοτικότητα του στη Δύση. Δεν δικαιολογείται αλλιώς που οι μουσουλμάνοι Τούρκοι ζήτησαν επισήμως από το Βατικανό και τους Ιταλούς το Ιερό Σκήνωμά του, για να το τοποθετήσουν στο ναό που είναι αφιερωμένος σε Αυτόν στα Μύρα της Λυκίας, στη Μικρά Ασία. Όπως είναι γνωστό, το Ιερό Λείψανο του φυλάσσεται στο Μπάρι της Ιταλίας, όπου το μετέφεραν χριστιανοί για να μην το καταστρέψουν οι Τούρκοι! Βεβαίως η απάντηση του Βατικανού ήταν αρνητική και υπήρξε το σχόλιο του δομινικανού μοναχού Γεράρδου Τσιοφάρι ότι οι μουσουλμάνοι Τούρκοι θέλουν το σκήνωμα του Αγίου Νικολάου μόνο για εμπορικούς λόγους και για να αποτελεί αυτό «τουριστική ατραξιόν». Και πρόσθεσε: «Δεν θα αποδεχθούμε ποτέ τη μεταφορά του Σκηνώματος του Αγίου Νικολάου στην Τουρκία, που θέλει να εκμεταλλευθεί την ελληνική και χριστιανική ιστορία της Μικράς Ασίας για τουριστικούς λόγους».

Αντίσταση στην επιρροή του αμερικανικού «Σάντα Κλάους» φαίνεται ότι προβάλλουν κυρίως οι Ισπανοί. Εκείνοι παραδοσιακά εορτάζουν οικογενειακά και ανταλλάσσουν δώρα σε ανάμνηση των τριών Μάγων, Γασπάρ, Μελχιόρ και Βαλτάσαρ, που πήγαν τα δώρα τους και προσκύνησαν το βρέφος Ιησού. Είναι λοιπόν οι τρεις Μάγοι που της νύχτα της 5ης προς την 6η Ιανουαρίου φέρνουν τα δώρα, κυρίως παιχνίδια, στα παιδιά. Η είσοδος του «Σάντα Κλάους» και του χριστουγεννιάτικου δέντρου στην Ισπανία γίνεται τη δεκαετία του 1950, με

την εγκατάσταση των Αμερικανών και των στρατιωτικών βάσεων τους στην Ιβηρική Χερσόνησο. Η ισχυρότατη στην Ισπανία Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία έκρουσε τότε τον «κώδωνα του συναγερμού» και αντετάχθη έντονα στην «πολιτισμική αποικιοκρατία», όπως θεώρησε την αντικατάσταση των παραδοσιακά εορταζόμενων Μάγων από τον ξένο και αμερικανικής προελεύσεως «Άγιο των Χριστουγέννων».

Επίσης η συνέλευση των Ισπανών Επισκόπων καταδίκασε την τάση αντικατάστασης στα σπίτια της παραδοσιακής φάτνης με τα έλατα, που ήταν κατά την άποψη τους ένα «προτεσταντικό έθιμο».

Η αντίσταση του ισπανικού καθολικού κλήρου βρήκε απήχηση στο μεγάλο μέρος των Ισπανών. Σύμφωνα με δημοσκόπηση του CIS, σε ποσοστό 90% οι γονείς που ρωτήθηκαν απάντησαν ότι κάνουν τα δώρα στα παιδιά τους τη νύχτα των Μάγων, δηλαδή της 5ης προς την 6η Ιανουαρίου. Επίσης τόνισαν ότι όχι ο «Σάντα Κλάους» αλλά οι Μάγοι δέχονται την αλληλογραφία των παιδιών ακόμα και σήμερα. Σχετικά ο Ισπανός κοινωνιολόγος Κάρλος Μάλο ντε Μολίνα σημείωσε: «Σε μία χώρα όπου η δική μας της οποίας οι πολίτες είναι προσκεκολλημένοι στις παραδοσιακές αξίες και οικογενειακές αρχές είναι εξαιρετικά δύσκολο να εκθρονιστούν οι τρεις βασιλείς - μάγοι της Ανατολής. Κι αυτό γιατί ανήκουν σε ένα πολύ αρχαίο έθιμο, βαθιά ριζωμένο στις συνειδήσεις τους». Οι Ισπανοί το έθιμο των τριών Μάγων το πέρασαν στις χώρες που είχαν ως αποικίες, κυρίως στο Μεξικό και τη Νότια Αμερική.

Αμερικανικό προϊόν

Στην Ελλάδα σχεδόν κανείς δεν θυμάται ότι ο βαφτισμένος «Αϊ-Βασίλης» είναι αμερικανικής προελεύσεως. Υπάρχει πάντως μία τάση και ορισμένες οικογένειες αντικαθιστούν τα έλατα με καράβια.

Τελικά και διεθνώς ο «Σάντα Κλάους» έχει επικρατήσει στις καρδιές των παιδιών, παρότι όλοι παραδέχονται ότι είναι ένας «αμερικανικός μύθος» και παρότι όλοι πρόβλεπαν ότι η πολιτισμικά ανώτερη Ευρώπη θα αντισταθεί στην εισβολή του. Είναι χαρακτηριστικό ότι η συντηρητική γαλλική εφημερίδα «Le Figaro» στις 21 Δεκεμβρίου 1946 είχε προβλέψει: «Τα παιδιά της Γαλλίας θα αντιληφθούν ότι ο Άγιος των Χριστουγέννων είναι αμερικανικό προϊόν και θα τον εγκαταλείψουν». Η πρόβλεψη δεν επαληθεύθηκε. Αντιθέτως το καρτούν κέρδισε τα γαλλόπαιδα και τα έκανε να ξεχάσουν τον Άγιο Νικόλαο ή την ίδια την ημέρα των Χριστουγέννων και το βρέφος Ιησού Χριστό, Και απόδειξη το περιοδικό της εφημερίδας «Le Figaro magazine» 50 και πλέον χρόνια μετά προσχώρησε στον καταναλωτικό «Σάντα Κλάους» και δι' αυτού προσφέρει στο ειδικό τεύχος των εορτών «χιλιάδες ιδέες δώρων».

Από το ένθετο «ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ» της εφημερίδας «ΤΥΠΟΣ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ»

της 30ης Δεκεμβρίου του 2001.